

DYMLINGEN

Nr 3 2019 Årg 31

I detta nummer
samsas "samtal
över en duk" med
spökvandring,
kruskalas, arkiv och
gästgiverier

Ordförande har ordet

Hej hembygdsvänner!

Jag sitter i bilen och kör. Mobilen ringer. Okänt nummer. När jag kommer åter till arbetet så kontrollerar jag numret. Från Stragnäs. Jag ringer upp och en dam svarar. Presenterar mig och damen säger att hon är valberedare i Södermanlands hembygdsförbund. Hon frågar "kan du tänka dig att på årsmötet förslås som ordförande i hembygdsförbundet"? Tankarna far runt, vad ska jag svara på det? Första tanken är att jag har sagt att jag ska minska på mina uppdrag men jag kan ju alltid lyssna och frågar vad det innebär. Hon förklarar målande vad förbundet gör. Ett intresse föds hos mig. Styrelsearbete är vad jag sysslat med och det regionala arbetet känner jag starkt för. Jag ber henne ordna så att jag får telefonnummer till ordförande och konsulenten. Jag ringer Pehr och i över en halvtimme får han stå ut med mina frågor. Jag blev mycket nöjd med svaren. Nästa samtal gick till Jennie. Även där en lång frågestund men mer på verksamhetsnivå. Lika nöjd med svaren. Den här sortens verksamhet har jag sysslat med de senaste 20 åren. Då jag själv varit valberedare bland annat i rikstäckande organisationer så är det värsta jag vet när svar dröjer. Jag ringer därför omgående upp och

svarar ja. Resten har redan blivit historia och styrelsen är i fullt arbete.

Jag vill understryka att valberedningen är otroligt viktig och dess noggranna arbete är det som gör en styrelse framgångsrik oavsett om det är ett börsnoterat AB eller en medlemsförening. Det är viktigt att styrelsen består av många olika kompetenser som tillsammans bildar en helhet.

Vem är jag? 70 år och jag har sen mitten på 60-talet funnits i olika styrelser. Bland annat över 20 år i en stor idrottsförening, i bolagsstyrelser, en med en omsättning på över 1,5 miljard, tidigare ordförande i Landstingets nämnd för kultur & utbildning och fd ordförande i Läns-teatrarna i Sverige. Nog om detta.

Jag hoppas att ni alla vet att vi i Sörmland har fått det hedrande uppdraget att stå som värdar för 2020:s förbundsstämma. Dessa sker 22-24 maj nästa år i Sörmlands museum. Den 22:a börjar vi och jag hoppas att många kommer. Den högtidliga invigningen kommer då tillsammans med mycket annat att ske. En arbetsgrupp är tillsatt och arbetar för fullt. Ni kommer att få mer information om detta på olika sätt bla i Dymlingen.

Tänd ett ljus och ha nu en riktigt mysig höst!

THOMAS OHLSSON

Innehåll

När vi försökte lyfta taket på stadshuset	3
Från kruskalas till fest i en termos	4
Spökvandring, skattjakt och disco på Halloween	5
Gästgivare Almgrens turer till tinget	6
Arkiv Sörmland	8
Kulturhistoriska texter i nytt sammanhang	9
Ordningsregler vid Ärla sockens fattigvård	9
Tävlingen i Radiokunskap	10
Ell-sons rebustävling	10
På mitt sätt sett	11

DYMLINGEN NR 3 2019

Årgång 31 Södermanlands hembygdsförbund

Redaktör Jennie Fornedal
Ansvarig utgivare Thomas Ohlsson

Manusstopp till nr 4/2019, den 20 oktober

På framsidan ser ni en bild från naturreservatet Stendörren. Foto JF Knut Dymling hjälper oss att hälsa alla hembygdsvänner, från när och fjärran, välkomna till riksstämman i Nyköping i maj 2020.

Dymlingen distribueras till prenumeranter och styrelseledamöter i hembygdsföreningarna i Södermanlands län samt till anslutna föreningar i grannlän

Upplaga
1500 ex
Linderoths Tryckeri, Vingåker,
september 2019
ISSN 0349-86662

Annonsera i
Dymlingen från 500:-

Dialog över en duk – årets ordförandekonferens

När vi försökte lyfta taket på stadshuset

Den 7 maj genomfördes årets ordförandekonferens i Malmköping. Tema var medlemsvärning. Det är en fråga som ofta kommer upp som ett orosmoment för många föreningar till och från. Dialogduken som lade grunden för kvällen är framtagen av SHF och Vuxenskolan som en metod att systematiskt arbeta sig igenom viktiga frågor. Denna kväll introducerades duken med förhoppningen att ni använder den i era egna föreningar för att föra samtalet vidare. När många dessutom gör det i samarbete med Vuxenskolan kommer vi kunna erbjuda en gemensam fortsättning kring frågor som dykt upp i samtalen.

Det är viktigt det här, säger Lars-Erik Larsson från Björndammen vid kvällens slut. Att få prata med andra som har ganska annorlunda förutsättningar, men samma problem. Han får medhåll av många deltagare som menar att de fick en del att tänka på och ta med sig hem för vidare diskussion.

Det personliga mötets förträfflighet

"Nuläge i vår förening" kommer först bland de rutor som avverkas. Vad fungerar bra eller mindre bra? Hur förstärker vi det som funkar och förbättrar det som inte gör det? Det var en punkt som inte var svårt att komma igång kring och ljudnivån i lokalen steg till höga höjder. Dialogduken tar upp ett antal punkter att diskutera som rör föreningen, dess verksamhet och medlemmar. Vissa frågor kan bli väldigt allvarliga och andra mer lättsamma.

Precis som när vi arbetade med medlemsfrågor på höstmötet 2017 var man överens om att det personliga mötet är otroligt viktigt. Brev och mail i alla ära, men det personliga mötet går inte att ersätta. "Vi har ju kul ihop, med en positiv anda" är

Eva Humble från Vuxenskolan lyssnar på gruppens funderingar. Astrid Gustafsson Västerljung, Kenth Sandberg Barva, Ulla Pettersson Julia och Hans Andersson Mellösa hade många funderingar att dryfta tillsammans.

man också överens om är den viktiga marknadsföringen, vare sig det gäller medlemskap, deltagande vid aktiviteter eller engagemang i föreningens arbetsgrupper och styrelse. Vi är också överens om att "Kommunikation är svårt!" samtidigt som många upplever att man behöver en bättre kommunikation med medlemmarna och att medlemmarnas "skvaller" på byn ofta är den bästa marknadsföringen.

När vi beskriver oss själva är dokumentation, historia och aktiviteter centrala. Gruppen tycks dessutom enig i att man ser positivt på hembygdsrörelsen som en bra och viktig del av närområdet. Det ger oss självförtroende och tro på framtiden för hembygdsrörelsen. Mer spretiga blev svaren när svaren på

frågan "Om hembygdsrörelsen var ett djur, vilket djur skulle det vara och varför?" skulle besvaras. Här kom förslag på både myror och elefanter, hästar och bläckfiskar.

Nu fortsätter arbetet på hemmaplan

Flera lyfte värdet av erfarenhetsutbyte som detta och vi hoppas nu att föreningarna runt om i länet använder dialogduken för att diskutera i föreningen, med medlemmarna eller varför inte tillsammans med grannföreningen. Det tar tid, men det är kul och det ger ofta deltagarna en del nya idéer att fundera vidare på.

JENNIE FORNEDAL

Södermanlands hembygdsförbunds kansli

Jennie Fornedal, hembygdskonsulent

Adress Tolagsgatan 6
611 31 Nyköping
Tel 073-140 33 75
E-post dymlingen@live.se
Bankgiro 619-1928
Swisha till 123 483 72 33
Hemsida www.hembygd.se/sodermanland

Som stödande Dymling-prenumerant lämnar du ett viktigt bidrag till den Sörmländska hembygdsrörelsen.

Dymlingen
30 år - 2019

Vill du prenumerera?

Sätt in 150 kronor på bankgiro 619-1928. Uppge "Dymlingen 2020" samt ditt namn och adress eller kontakta kansliet.

Riksstämman i Östersund 2019

Från kruskalas till fest i en termos

Från Södermanlands hembygdsförbund deltog ordförande Thomas Olsson, vice ordförande Sigyn Björk, vår konsulent Jennie Fornedal samt undertecknad. Varje regionalt förbund får anmäla så många deltagare de vill men bara ett visst antal har rösträtt vid stämmoförhandlingarna. Med ca 19 tusen medlemmar i vårt förbund fick alla vi fyra vifta med röstlappar. Deltagandet är ingalunda gratis men vi vill vara ordentligt representerade för att vinna erfarenheter inför nästa riksstämma som ska hållas i Nyköping med oss som värdar.

Första dagen, fredagen den 24 maj, blev lång. Tåget från Nyköping gick strax före sju på morgonen. Framme i Östersund ca 13.15 fick vi leta oss fram till vårt hotell Clarion, ställa ifrån oss väskorna för att bege oss till friluftsmuseet Jamtli för invigning kl 14.00. Där hälsades vi välkomna med "kruskalas" som innebär många sorters bakverk. Efter rundvandring i nya nationalmuseidelen lotsades vi runt i friluftsmuseet där kolbullar serverades, mycket goda efter lång väntan med bara kakor sedan tidig frukost.

Dagen avslutades med middag till sena kvällen på hotellet.

Stämmodag

Efter en god natts sömn väntade frukost och seminarier med diskussioner kring årets tema Hembygdsturism. Här förmedlades många tips och förslag på aktiviteter. Särskilt tipsades om aktiviteter där besökar-

na involveras och handgripligt får delta och inte bara titta på. Övriga aktiviteter i en eller annan form brukar uppskattas och gör besök omtalade för mun-till-mun-metoden är trots allt bästa marknadsföringen.

Efter lunch vidtog stämmoförhandlingarna, även de i hotell Clarion. Riksförbundets ordförande Maria Norrfalk öppnade stämman för att lämna över ordet till Terese Bengard att leda stämman. Det gjorde hon på ett suveränt sätt, strikt och formellt men med en humoristisk glimt i ögat. Valen kunde genomföras i rask takt vilket tyder på väl fungerande valberedning. Motionerna behandlades som vanligt utan större diskussioner. Enda gången det brukar hetta till är när medlemsavgifter till förbundet tas upp till behandling. Så även i år. Enligt nuvarande regler betalar varje förening per medlem men bara för max 1000 medlemmar. Orsaken var en gång i tiden att stora föreningar tyckte att de betalade för stora summor till förbundet och ville dra sig ur. Rabatten gynnar för närvarande endast tre föreningar som alltså behöver betala mindre per medlem än små föreningar, odemokratiskt tyckte många men inte stämman.

Lördagskvällen avslutades högst upp på restaurang Arctura på toppen av den stora ackumulatortanken, beskriven som en 55 meter hög hetvattentermos, vid Östersunds skidstadion med vid utsikt över skog, fjäll och sjö. Där utdelades allahanda förtjänsttecken och utmärkelser, t ex

till årets hembygdsförening, Sundsjö hembygdsförening, för sina insatser med mat, dryck och annan service vid förra årets stora skogsbränder. Uppställningen vid mottagande tyder på en förening med många unga medlemmar som fått hela bygden att ställa upp. Kvällens stämning blev på topp med glattig underhållning och engagerande konferencier.

Hembygdsresor

Under söndagen deltog vi i olika hembygdsresor som brukar erbjudas som avslutning på stämmorna. Själv deltog jag i "Grosshandlaren vardag och bergets hemligheter" som gick via ett gammalt föreningshus till grosshandlare Sundins storslagna trävilla från träpatronernas storhetstid. Efter lunch gick färden vidare till Gällö i Bräcke kommun där vi besökte världens längsta skidtunnel, 1,4 km med skidskyttebanor i ett tidigare militärförråd.

Huvudanledningen till vårt deltagande vid årets riksstämma var egentligen spaning på vad som fungerade bra vid stämman och vad som kan göras bättre eftersom vi ska vara ansvariga för nästa års stämma i Nyköping tillsammans med Riksförbundet. Det är ju dumt att göra om samma misstag och tveksamheter – vi kan säkert åstadkomma nya. Nu har vi tagit emot stafettstaven inför nästa stämma och jag fick välkomna till Nyköping genom att presentera Sörmland på ett kanske annorlunda sätt - se krönikan på näst sista sidan.

GÖRAN DAHLBERG

Spökvandring, skattjakt och disco på Halloween

Alla helgonahelgen firas alltför oftare under rubriken Halloween, samma helg, nya traditioner. I Sparreholm hakade Hyltinge hembygdsförening på trenden med Halloweendisco i samband med höstlovet förra året. Succén uteblev inte!

Halloweendisco för barn i en mörklagd hembygdspark och loge lockade hundratalet maskerade barn och nästan lika många föräldrar till Hyltinge hembygdsgård på höstens Halloweendkväll. Marielle Munther och Ingrid Nordahl Strazds mötte de unga gästerna i en svart häxmundering och inledde kvällen med att läsa en spökhistoria inne i den mörka ladan. När det var dags för spökvandring och skattjakt hade parken hunnit bli riktigt mörk och de stora mäktiga

ekarna kändes riktigt skrämmande. Förutom belysningen i korvkiosken var det bara punktljus som lyste upp spöken, gravkors och massor av spindelväv. Många deltagare hade egna ficklampor som också kunde ge skrämmande skuggor, men inga barn tycktes ta mörkret på riktigt allvar. Efter en stunds letande i parken rapporterades högljutt att skattkistan var funnen och kunde bäras in på logen för att länsas. Där fanns

mängder av ätbara guldpenningar som snabbt tog slut. Sedan serverades en häxbrygd och popcorn i mängder till discomusik med snurrande och blinkande kulörta discoljus tills föräldrarna tyckte att det var dags att åka hem. Många uppskattande om dömen hördes i leden vid utgången.

KARL PERSSON

Bilderna visar en spökefigur tillverkad av textil och betong, och Ingrid Nordahl Strazds som häxa

Välkomna på Höstmöte
den 23 november 2019
på Åsa folkhögskola i Sköldinge

Både mötet och verksamhetsplanen handlar till stor del om riksstämman i maj 2020 som har tema byggnadsvård, slöjd och hantverk.

Nyhet!

Skadedjursavtal

1 juni 2019 började ett nytt skadedjursavtal gälla för alla kategori 1-försäkrade byggnader i Hembygdsförsäkringen. Läs mer om avtalet på hembygd.se/forsakring

Gästgivare Almgrens turer till tinget

Gästgiverier och skjutsstationer i Södermanlands län

På resa från Linköping norrut mot Nyköping far tankarna tillbaka i tiden särskilt som jag skriver på en bok där ovanstående underrubrik tillika med åren 1649 och 1933 ingår i titeln. Det första årtalet avser 1649 års Lag rörande gästgiveri. Det är inte första lagen men den första där det sätts kraft bakom orden. Det kan vi tacka Axel Oxenstierna och 1634 års regeringsform för, då länen och Länsstyrelserna tillkom. Konungens Befallningshavande, KB, fick tillsyn över verksamheten. År 1933 upphörde det statliga skjutsväsendet.

Vi startar från Krokek på Östgötasidan av länsgränsen. GPS:n väljer inte den äldre vägen mot Wreta, av någon anledning kallad promillevägen, utan en väg parallell med motorvägen. Det skall ta 11 minuter. Med hästskjutsens 5 km/tim hade det blivit 2 1/2 timme.

Wreta Gästgivaregård fick sina gästgiveriprivilegier vid ett ting i Stigtomta 1664. En ny gästgiveribyggnad stod färdig 1669. Huset bestod då av huvudbyggnadens låga del och de två flygelbyggnaderna, varav den ena var kök.

1828 - Gästgivare Almgren på Wreta

Ett exempel på hur Konungens Befallningshavande, KB, ingriper i verksamheten hittar vi 1828. Dagbok förs på varje gästgiveri. Denna lämnas månadsvis till länsmannen

som granskar den huruvida det kan finnas något klagomål som kan ge upphov till förhör på Landskansliet och kanske ett tillskott i kassan i form av böter.

Utdrag ur protokoll hållet i Landskansliet i Nyköping den 29 juli 1828.

Uti juni månads dagbok för Wreta gästgivaregård, hade major Rosenborg anmärkt för den 8:e att 2 hästar av hållet felades, såsom icke utgångna, och gästgivaren endast skjutsat med 2 hästar.

Johan Eric Almgren menade att så inte var fallet. En häst hade felat, men Almgren tyckte anmärkningen var onödig.

I anledning härav hade Kansliförhör med Almgren blivit till denna dag utsatt. Då Almgren kommit, framtofs ifrågavarande Dagbok, anmärkning och förklaring upplästes. Dagboken utvisade, att vid gästgivaregården är i dygnet 14 hållhästar, 5 gästgivarens och 27 i reserv, och att den 9 juni utgått 13 hållhästar, 2 gästgivarens och 8 reserv, samt att det ingalunda varit med gästgivarens, utan av reservens 5 hästar som major Rosenborg blivit fortskaffad. Vid närmare granskning upptäcktes att den ena hållhästen var efteråt ditskriven, och så mycket troligare genom förfalskning ditsatt.

Almgren, som även denna gång likasom vid andra förhör föregav att han vid ifrågavarande tillfälle ej varit hemma, bestred i det yttersta, att han om någon förändring, tillsättning eller förfalskning ägde minsta kännedom.

KB avsåg, som utrett är att den 9 juni vid Wreta gästgiveri reservhästar begagnats förr än Hållet och gästgivarens hästar utgått så prövar KB gästgivaren därstädes Johan Eric Almgren därför saken till det ansvar 12 § i 1734 års gästgivarordning bestämmer. Alldenstund frågan om förändring av anteckningarna i Dagboken ej till KBs handläggning hör, varder samma fråga förvisad till Jönåkers Häradsrätt, som efter rannsaking och prövning därutinnan sig i ett sammanhang över Almgrens nu ifrågavarande förbrytelser utlåter.

Jönåkers häradsrätt (D) A1a:58 (1828)

Jäders Gästgivaregård, även denna i Jönåkers härad avbildas på nästa sida. Tingen i häradet hölls i Jäders gästgivaregård till omkring 1860, då tingsplatsen flyttades till Gevle by, två kilometer bort.

1836 - Almgren nu på Jäder gästgiveri, där brottsliga böjelser erkännes

Efter en tur i tinget rörande avverkad ved på allmänningen 1830 återfinns vi Almgren i tinget 1836 i ett mer skandalöst sammanhang.

Å sin man, gästgivaren här vid Jäder Johan Eric Almgren och tjänstepigan Maria Sofia Lundquist, hade hustru Christina Almgren född Stafberg, till detta Ting uttagit stämning med påstående, att, som mannen någon tid med bemälte piga utövat någon brottslig förbindelse. Hustru Almgren alltså måtte ifrån äktenskapet med honom, för otrohet skull och den oenighet, som makarna mellan uppkommit, varda lagligen skild. Mannen förklaras ha till henne förnekat hälften av sin giftorätt i det gemensamma boet, samt hustrun tillåtas hos sig behålla barnen, och den hälft av mannens giftorätt, som skulle honom tillfalla, hel och hållen avsätts till barnens underhåll och uppfostran.

Parterna inställde sig personligen. Gästgivare Almgren erkände på fråga, sig ha för pigan Lundquist haft en brottslig böjelse allt ifrån hennes inflyttning i tjänsten och under den förflutna tiden flera gånger med henne gjort hor. Varför han ansåg sig ej kunna bestrida hustruns yrkande om äktenskapsskillnad och ej eller hennes påstående om erhållande av hans halva giftorätt i boet, såframt hon ett sådant påstående fortsatte.

Däremot måtte Almgren icke medge vad hon yrkat rörande barnen och deras underhåll, emedan han trodde sig vara berättigad, att få behålla de tre, som han med henne sammanavlat.

Jämväl vidgick pigan Lundquist, att icke mer än tre veckor sedan hon flyttat i gästgivare Almgrens tjänst förflutit, förr än han yppade sin böjelse för henne.

Landsfiskal Ljungdorff hemställde huruvida vittnens hörande erfordrades, då Almgren och Lundquist nu erkänt brottet och detsamma var i orten allmänt känt, emedan de nästan varje natt låg tillsammans.

Och pastor i församlingen, härom vid sockenstämma fattat beslut om ansökan hos KB, att få Lundquist skild från Almgren och på arbetsinrättningen i Nyköping insatt. Till

Jäders gästgivaregård här till höger och Wreta gästgivaregård på föregående sida är båda avfotograferade av Kaj Kjellström.

lade landsfiskalen, som ytterligare bevis emot gästgivare Almgren och pigan Lundqvist, att hustrun för en tid sedan händelsevis överkommit en av Almgren till Lundquist lämnad skriftlig förbindelse, att med henne ingå äktenskap, så snart han blev från hustrun skild och att, om Lundquist dessförinnan födde barn, dra försorg om deras underhåll. Men denna förbindelse, vilken hustru Almgren uppvisat för pastor i församlingen, kyrkoherde Fröberg, hade blivit uppbränd.

Gode män föreslås att överse familjen

Landsfiskalen ansåg det vara så mycket större skäl, att hustrun fick hos sig ha barnen, av vilka tvenne var före och tre under äktenskapet med mannen sammanavlade, som fabrikör Carlsson i Nyköping, vilken ägde den av makarna på arrende innehavda Jäders gästgivaregård, icke skulle tillåta arrendets fortfarande, under annat villkor, än att hustrun ensam förestod gårdsbruket och gästgiverirörelsen. Han fortsatte med att föreslå tre gode män att överse familjen.

Gästgivare Almgren, som medgav de föreslagna personernas förordnande till gode män i det av landsfiskalen uppgivna avseendet men bestred vad i övrigt yrkats rörande ansvar å honom samt ville icke tillåta, att hustrun fick behålla barnen, utan att få desamma hos sig ha, samt således även behålla sin icke förbrutna hälft av giftorätten.

Häradsrätten avsåg i målet, efter överläggning, följande Utslag

Genom frivilligt erkännande, behöri gen styrkts under rannsakingen är gifte gästgivaren här vid Jäder Johan Eric Almgren och hans ogifta tjänstepiga Maria Sofia Lundquist förbundna, att under loppet av detta år med varandra begått hor.

I följd varav Almgren och Lundquist skall för ett sådant brott böta: Almgren 53 Rd 16 sh och Lundquist 13 Rd 16 sh samt ge till Lunda församlings kyrka, Almgren 1 Rd 16 sh och Lundquist 32 sh, ävensom bägge uti berörd kyrkas sakristia enskilt skriftas och avlösas. Och som Almgrens hustru Christina Stafberg ej velat förlåta honom, sedan henne kunnigt blev. Alltså döms till skillnad i äktenskapet dessa makar emellan och förklaras mannen ha till hustrun förverkat hälften av sin giftorätt i boet, ävensom de förvisas till Domkapitlet i Strengnäs, att där undfå skiljebrev. Skall enär makarna ej åsämjas kunnat vilkendera av dem de under äktenskapet sammanavlade tre barnen när sig hava skall. Hustrun såsom den där sig ej förbrutit och mest är fallen att dem förse, barnen hos sig behålla, samt mannen till deras föda och uppfostran årligen bidra med 26 Rd 32 sh Bco åt vardera barnet intill dess det uppnått 15 års ålder. Varde på makarnas egen begäran fabrikör Carlsson, samt nämndeman Eric Ersson och hemmansägare Pehr Setterlund, härigenom förordnade att, såsom gode män, boet intill dess det blir utrett och delat, tillgodose.

Emot förestående Utslag anmälde gästgivare Almgren missnöje.

Jönåkers häradsrätt (D) A1a:66 (1836)

KAJ KJELLSTRÖM

Hästar på gästgiverier fanns att tillgå efter turordning:

Gästgivarens hästar

Hållets hästar som kom till gästgivaregården kl 18 em, stannade där tills de fick skjuts eller till samma tid påföljande dag. Det var i regel hästar från avlägsen liggande gårdar.

Reservens hästar som kallades in då gästgivarens och hållets hästar tagits i tjänst.

Arkiv Sörmland – en arkivresurs för hela länet

Arkiv Sörmland arbetar på olika sätt för att nå ut med professionell kunskap om arkivering till länets föreningar, företag och privatpersoner. Styrelsen består av engagerade personer från länets nio kommuner. De är länken till vad som händer i kommunen och bidrar med den lokalkännedom som krävs för att nå föreningar lokalt.

Arkiv Sörmland har en plan för att nå ut med budskapet om att den lokala historien är viktig att bevara. Här fokuseras en kommun i taget. Hösten 2019 är det Gnestas tur. Våren 2020 är det dags för Oxelösund och hösten 2020 Nyköping. Här samverkar vi med kommunarkiven.

I höst satsar vi även på hembygdsrörelsen. Dels regionalt, tillsammans med Södermanlands hembygdsförbund, dels nationellt tillsammans med Sveriges Hembygdsförbund. Många hembygdsföreningar i Sörmland är medlemmar i Arkiv Sörmland men inte alla. Som medlem (300 kr/år och förening) får

föreningen stöd och råd i arkivfrågor liksom möjlighet att kostnadsfritt delta i våra kurser i arkivering. Kurserna är mycket populära bland våra cirka 260 medlemmar - så först till kvarn.

Att ta del av kursverksamheten är en medlemsförmån. Som medlem får du dessutom uppdaterad information om arkivets verksamhet. Dels genom medlemsbladet "Arket" och dels genom inbjudningar till diverse arrangemang.

Om du har några frågor når du oss lättast via mejl info@arkivsormland.se. Detsamma gäller om din hembygdsförening vill bli medlem i Arkiv Sörmland eller om du som redan är medlem vill anmäla dig till någon av våra kurser.

Aktuell information får du på vår hemsida www.arkivsormland.se eller genom att följa oss på Facebook.

Vi hoppas få träffa många av er under hösten! **ANNIKA BERGSLAND**

På gång:

26/9 kl. 9.00-12.00 Introduktionskurs i arkivvård
1/10 kl. 13.00-16.00 Grunder i e-arkivering (delkurs I)
5/12 kl. 9.00-15.00 Specialkurs riktad till hembygdsföreningar (i samverkan med Sveriges Hembygdsförbund)

Överst tv: Styrelsen för Arkiv Sörmland 2019. Foto T. Erbenius

Överst th: Samverkan med Gnesta kommun. Arkiv Sörmland träffar kommunarkivarier och övriga ansvariga från kommunen möts för att planera höstens Arkivens dag i Gnesta bibliotek. Foto A. Bergslund

Th Personalen. Foto S. Granlund

Sörmländska, kulturhistoriska texter i nytt sammanhang

När Sörmlandsbygden gick i graven 2017 var målet att publicera fler kulturhistoriska texter i Dymlingen. Tyvärr räcker inte de ekonomiska musklerna till att öka antalet sidor i tidningen, och de kulturhistoriska inslagen är inte så många som vi skulle vilja. Därför planeras nu ett försöka att publicera texter ur föreningarnas årsskrifter på hemsidan och Facebook. Vi hoppas därmed, tillsammans och med gemensam kraft, nå ut lite bredare, till nya läsare och nya potentiella medlemmar.

Detta är ett gemensamt marknadsföringsprojekt för den sörmländska hembygdsrörelsen. För att det ska fungera måste alla inblandade parter vara aktiva med att dela, kommentera och bidra, precis som med era Facebook-sidor.

Texterna publiceras på Södermanlands hembygdsförbunds hemsida och sprids vidare i sociala media, främst Facebook. Där startar vi en grupp för just detta så att vi kan sprida texterna till nya läsare och på sikt nya medlemmar. Möjlig-

het till framgång bygger på aktiva medlemmar. Om intresse finns och tillräckligt många bidrag kommit in planeras en uppstart vid årsskiftet.

Upphovsrätten måste föreningen som äger texten ha klar och en pdf av densamma finns, om ni inte själva har den, på ert tryckeri. Passa

på att få in filen i ert digitala arkiv. Läs mer på hembygd.se/sodermanland under Aktuella projekt och arbetsområden: <https://www.hembygd.se/sodermanland/page/34284>

Välkomna med era bidrag!

Ordningsregler vid Ärla sockens fattigvård

Ordningsregler inleds med följande bestämmelser. GUDS FRUKTAN skall af en var öfvas och befrämjas och skola hjonen sinsemellan lefva i frid och enighet, straffet för förbrytelse mot fattigvårdens ordningsregler bestå, efter skedd varning, dels genom nekande av permission och dels i indragning av kaffet i en - fyra dagar. Hjonen skulle alla arbeta så det fanns en detaljerad å-prislista på olika arbeten för år 1897.

<i>Beredning av tagel, per kilo:</i>	25 öre	<i>Spånad av ull, tvinnad, per kilo:</i>	1:20 kr
<i>Fjädersprittning, per kilo:</i>	40 öre	<i>Strumpstickning mans, per par</i>	30 öre
<i>Drevrepning, per kilo:</i>	10 öre	<i>Strumpstickning kvinns, per par</i>	50 öre
<i>Trasklippning, per kilo:</i>	10 öre	<i>Spånad av tågor, per kilo:</i>	50 öre
<i>Kardning av täckvadd, per kilo:</i>	25 öre	<i>Spånad av finblånor, per kilo:</i>	75 öre
<i>Spånad av ull, otvinnad, per kilo:</i>	60 öre	<i>Spånad av grovblånor, per kilo:</i>	40 öre
		<i>Spånad av kalkhår, per kilo:</i>	30 öre
		<i>Vedklyvning, per famn:</i>	2:00 kr
		<i>Solfknytning, per pasma:</i>	12 öre
		<i>Bandvävning, per meter:</i>	3 öre

Södermanlands hembygdsförbunds

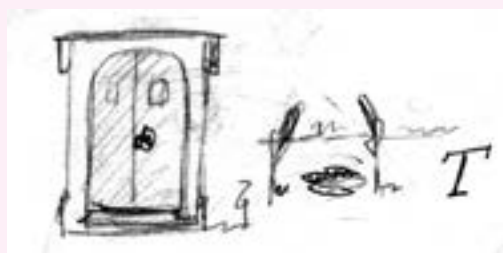
Hedersutmärkelse

Från och med 2020 behöver vi ha era nomineringar till hedersutmärkelsen senast den 31 januari. Läs mer på hemsidan. **När ni nominerar, tänk på att:** Sedan några år tillbaka är fokus på de insatser som görs på krets- och länsnivå.

Anmäl dig till nyhetsbrevet om du ännu inte får det. Det kommer en gång i månaden och innehåller information om sådant som kan vara intressant för hembygdsarbetet.

Ell-sons rebusar Inte längre så vanliga yrken

Rätt svar skickas till
dymlingen@live.se
eller till
Södermanlands hembygdsför-
bund, Tolagsgatan 6, 611 31
Nyköping

Den 24 oktober 2019 drar vi
två vinnare.

Rätt svar i nummer 1 2019: Köpenhamn, Boden, Sigtuna, Paris
och Eskilstuna.

Vinnare denna gång är Ann Axelsson, Sätterta och Anne-Marie "Mimmi"
Johansson, Nyköping Vinsten är varsin trisslott tillsammans med varma
lyckönskningar.

Tävlingen i Radiokunskap

vid Gammaldags Malmköpings marknad 2019

Rätta svar:

1. Dagens dikt lästes för första gången när Gabriel Alw läste Esaias Tegnér's dikt "Det eviga", år 1937
2. Frukostklubben med Sigge Fürst som programledare sändes sista gången på nyårsaftonen, år 1978
3. Radio Nord startade reklamfinansierad piratradio från skeppet Bon Jour, år 1961
4. Sändningar i MP3-format, s k poddradio, började sändas över Internet, år 2005
5. Första transistorn patenterades av fysikprofessorn Julius Edgar Lilienfeld, år 1923
6. Anders Eldeman övertog Melodikrysset som programledare och korsordskonstruktör, år 1996
7. Bandyspelaren "Snoddas" Nordgren debuterade i radio med Flottarkärlek utan "Haderian", år 1952
8. Barnens brevlåda började med "Farbror Sven" (Sven Jerring) som programledare, år 1925
9. Trackslistan med röstning av 20 låter med texter på alla språk tillätna startade, år 1984

10. Veckotidningen Röster i radio-Tv med programtablåer lades ner, år 1994
11. Karusellen med allehanda upptåg runt om i landet startades med Lennart Hyland, år 1951
12. Svensktoppen började sändas och då med enbart svenska sångtexter, år 1962

Tipstävlingen, som gällde att gissa årtal för olika radiohändelser, var tydligen svår och bara ett fåtal lämnade in svar. Svårast var tydligen frågan om när första transistorn patenterades. Här avsågs alltså den lilla halvledarkomponent som kom att revolutionera radiotillverkningen och senare fick ge namn åt hela apparaten.

Men som bekant finner vanligtvis en uppfinning sitt bästa användningsområde först långt senare. Lättast var frågan om när Svensktoppen började sändas.

Bäst lyckades Kerstin Jonasson trots sammanlagt mer än 100 år fel och även för henne var frågan om transistoruppfinningen den största stötestenen. Hon kommer att få en trisslott sig tillsänd. Noteras kan att bara två delsvar var rätta. Maj-Britt Wallén från Malmköping visste att Snoddas debuterade 1952 och Anita Karlsson från Flen att Karusellen startade 1951.

På mitt sätt sett

Sörmlandspresentation

Framförd vid Riksstämman
tillsammans med bildspel vid
mottagandet av stafettstaven
som kommande värdar.

Ärade stämmodeltagare. Jag har den stora äran att presentera Södermanland, eller kortare Sörmland. Det är där vi träffas på nästa års Riksstämman. Välkomna då liksom nu, sen och alltid. Medan jag berättar lite fakta, nåja, så visar vi foton på några av våra smultronställen. Dom delar vi gärna med oss av. Svampställen däremot, dom behåller vi för oss själva.

Vad är då Södermanland eller Sörmland, landskap eller län? Både och, som landskap sedan urminnes tider och som län från 1634 då vi fick lämna över Södertörn med omnejd till Stockholms län. För att de skulle få en egen landshövding? Men varför kallas länets högsta befattningshavare för landshövding och inte länshövding?

Gränsen mellan landskapen Sörmland och Uppland i Stockholm går vid Slussen. De stockholmare som bor söder därom kan få kalla sig sörmlänningar och med oss dela våra landskapssymboler fiskgjuse och vit näckros, ja även braxen och strimlus. Märk väl att det finns landskaps- men inte länssymboler!

Stränder och vägar

Finland brukar kallas tusen sjöars land. Sörmland kanske inte har tusen men tusan så många sjöar. Många vikar och uddar ger många mil stränder. Tillsammans med Östersjön, Mälaren och Hjälmaren

ger det stora möjligheter till strandnära vistelse och boende för ökade naturupplevelser och taxeringsvärden. Sörmländska naturen kan både uppskattas och beskattas.

Sörmland genomkorsas av genomfartsleder, t ex E4 och E20 liksom järnvägar från Stockholm till Göteborg, Malmö och Oslo. Men varför så bråttom när det är "Resan som är mödan värd" eller "Gräset är inte grönnare på andra sidan gränsen". Kolla våra exempel på smultronställen. Eller res som Selma Lagerlöf lät Nils Holgersson göra - avstickare i "Den sköna lustgården" som hon kallade Sörmland - ett klimatsmart färdssätt på gåsarygg. En annan färd som kan gås, hm, lika klimatsmart är Sörmlandsleden - en hundra mil lång vandringsled med omväxlande etapper genom varierande natur. Om man skulle gå lika långt rakt fram skulle man komma ända till... men varför skulle man det?

Känt

Vad hittar man då i Sörmland? Eskilstuna är känt för Kent, smeder och parken Zoo med det mesta från rovdjur till vandrande pinnar. Domkyrkan i Strängnäs har blivit uppmärksammas genom en omtalad stöld. Stöld och stöld, jag vill kalla det snatteri för man fick inte med sig stort mer än ett äpple och nå'n krona. I Mariefred finns Gripsholms slott där 5 000 kändisar årligen hänger, ja, som porträtt. Trosa är känt som världens ände - man kommer inte längre men varför skulle man vilja det. I naturreservatet Stendörren vid Östersjökusten kan man gå mellan öarna både med båt och via broar.

Pettson och Findus träffar man på i Julita liksom 100 äppelsorter, många med Sörmländska rötter, ja ursprung då - såsom Åkerö och Sävstaholm. Flen känner vi till genom Ulf Peder Olrogs "Violen från Flen" och pressbyrån i Gnesta sjunger man om i "Man ska ha husvagn". När ni reser runt kan ni hålla utkik efter hundraåringen som klev ut genom fönstret i Malmköping och försvann.

Heter man Karlsson och kommer från Gnesta så är artistnamnet Gnesta-Kalle givet. Men hur många känner till Vingåkers-Pelle, en av våra statsministrar? Men han ser sig nog inte som artist men har bosatt sig på ett av Sörmlands många slott och herresäten, anspråklöst kallat Torp. Där kan han tänkas njuta av tillvaron och kanske också av Anitras dans.

Välkomna på gästabud

Genom Olrogs "Samling vid pumpen" och Nyköpings gästabud 1317 kan man tro att vi i Nyköpingstrakten är våldsamma. Men var lugna, några maktstridande bröder har vi inte kvar och nutida gästabud är mer gemytliga än brödernas. Det kan vi garantera när ni kommer till Riksstämman 2020 i Nyköping. Och Olrogs "Samling vid pumpen" och där beskrivna slagsmål "i grusgropa" mellan tunabergare och buskhytteborna tyder jag som exempel på att man slåss för hembygden. Och det är det vi gör, slåss för hembygden, inte mot utan med varandra, och numera med beskedliga medel.

Välkomna till nästa års stämman i Nyköping för att fortsätta kampen!
GÖRAN DAHLBERG

Begränsad eftersändning.
Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med nya adressen på baksidan

Avsändare: Linderoths tryckeri
Box 144, 643 22 Vingåker

Returadress: Södermanlands hembygdsförbund
Tolagsgatan 6, 611 31 Nyköping

Gunnar Wetterberg

Historiker och författare till biografen om Axel Oxenstierna
-makten och klokskapen.

Han gästar Jäders Kyrka och berättar om

"ALLA TIDERS AXEL"

Sveriges störste statsbyggare

Endast förköp 100 kr/person.

Biljetter via e-post till: info@gustavvasa.se

iha.frykman@gmail.com

Välkommen!

Söndag 13 oktober. Kl. 15.00

Arrangörer: Föreningen Kunskapsturism Kafjården • Gustav Vasa föreningen, Strängnäs

Tjäna 50 000 kronor till er förening genom att sälja Sörmlandsbygden

Samtidigt som ni stödjer Sörmlandsbygdens satsning på lokal journalistik på landsbygden

Sörmlandsbygden är en lokaltidning för länets landsbygd. Den delas ut i brevlådan varje torsdag. (Vill man hellre läsa den som e-tidning på en "platta" går det också bra.) I vintras gjordes tidningen om. Den har fått en modernare form och fokuset på landsbygd har skärpts.

För att nu hitta fler prenumeranter och samtidigt stötta länets föreningsliv har Sörmlandsbygden startat "Föreningsracet", där lokala föreningar kan samla in pengar till sin verksamhet genom att sälja prenumerationer. Helårsprenumerationerna man säljer kostar endast 39:-/månad. Den förening som lyckas sälja 200 prenumerationer tjänar 50 000:-.

Efter ett år har man möjlighet att dra in lika mycket pengar en gång till - genom att förnya de prenumerationer man lyckades sälja året innan. På så sätt blir prenumeraionsförsäljningen en möjlighet till långsiktig sponsring för föreningen.

Vill ni vara med och dra in pengar till er förening och samtidigt stödja en tidning som har fokus på landsbygdens frågor? Mejla foreningsracet@sveagruppen.se så berättar vi mer!

Föreningsracet

20 000 kr

200 värvade
prenumeranter

Bonus
30 000 kr

17 500 kr

175 värvade
prenumeranter

15 000 kr

150 värvade
prenumeranter

Bonus
20 000 kr

12 500 kr

125 värvade
prenumeranter

10 000 kr

100 värvade
prenumeranter

Bonus
10 000 kr

7 500 kr

75 värvade
prenumeranter

5 000 kr

50 värvade
prenumeranter

Bonus
5 000 kr

2 500 kr

25 värvade
prenumeranter

 Sörmlandsbygden